

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.14.187-215>

УДК: 314(100)(=161.2)

© Анастасія Токарська¹

ДЕМОГРАФІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

У статті досліджено діаспору та міграцію та доведено, що ці поняття є тісно пов'язаними, вони описують переміщення людей з їх традиційного місця проживання. Зазначено, що міграція включає постійне або тимчасове переміщення людей з однієї місцевості в іншу з різних причин, таких як війни, економічні можливості чи особисті обставини; термін «діаспора» відноситься до групи людей, що живуть поза межами своєї рідної території, часто зберігаючи свою культуру, мову та традиції. Міграція може призводити до утворення діаспор, які впливають на культурний і соціальний ландшафт як у країнах прийому, так і в країнах походження. Підкреслено, що війна між Росією та Україною з 2022 р. суттєво збільшила кількість українських мігрантів і породила нову українську діаспору. Схарактеризовано українську діаспору як потужний соціальний сегмент з глибокими культурними, гуманітарними та організаційними коренями, поширеним по всьому світу. Її діяльність охоплює численні організації, культурні центри, освітні установи та неурядові асоціації, що підтримують національну ідентичність і культурну спадщину українців. Проаналізовано основні координаційні органи, такі як Конгрес українців Канади, Світовий конгрес українців і Союз українських організацій Австралії, що відіграють ключову роль у забезпеченні культурних заходів, зв'язків між українцями у різних країнах та гуманітарних ініціатив. Діаспора активно займається культурно-освітньою діяльністю, організовуючи школи, культурні центри та мовні курси, а також надає значну гуманітарну допомогу, особливо в умовах військових конфліктів. Соціальна активність діаспори

187

¹ Аспірантка кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу Волинського національного університету імені Лесі Українки (м. Луцьк). E- mail: tokarska.anastasiia@vnu. edu.ua; <https://orcid.id/0009-0009-2822-7227>

включає участь у міжнародних питаннях і підтримку національних зв'язків у нових регіонах, таких як Чорногорія, Японія, Марокко, ОАЕ та Південно-Африканська Республіка. Зазначено, що саном на початок 2024 р., близько 4,4 мільйона українських біженців мають статус тимчасового захисту в ЄС, а ще 380 тисяч – у Великобританії, Норвегії та Швейцарії. Загалом по світу налічується близько 6,5 мільйона біженців, яким Європейська комісія продовжила тимчасовий захист до березня 2025 р., проте умови прийому біженців в Європі стають суворішими, що підштовхує багатьох до економічної незалежності. Активні волонтерські організації, сформовані ще до початку війни, відіграють ключову роль у підтримці новоприбулих біженців, допомагаючи їм інтегруватися в нових країнах.

Ключові слова: діаспора, міграція, біженці, вплив, українська громада, російсько-українська війна, допомога, школи, культура, освіта, демографія, територіальні департаменти, координаційні органи.

188

Demographic and Socio-Cultural Characteristics of the Ukrainian Diaspora

The article explores the concepts of diaspora and migration, demonstrating their close interrelation as they describe the movement of people from their traditional places of residence. It is noted that migration involves the permanent or temporary movement of people from one location to another for various reasons, such as wars, economic opportunities, or personal circumstances. The term “diaspora” refers to groups of people living outside their native territory, often preserving their culture, language, and traditions. Migration can lead to the formation of diasporas that impact the cultural and social landscape both in host countries and countries of origin. The Russia-Ukraine war since 2022 has significantly increased the number of Ukrainian migrants and has given rise to a new Ukrainian diaspora. The Ukrainian diaspora is characterized as a powerful social segment with deep cultural, humanitarian, and organizational roots, spread across the globe. Its activities encompass numerous organizations, cultural centers, educational institutions, and non-governmental associations that support the national identity and cultural heritage of Ukrainians. Key coordinating bodies, such as the Ukrainian Canadian Congress, the World Congress of Ukrainians, and the Union of Ukrainian Organizations of Australia, play a crucial role in organizing cultural events, maintaining connections among Ukrainians in various countries, and coordinating humanitarian initiatives. The diaspora

is actively involved in cultural and educational activities, organizing schools, cultural centers, and language courses, as well as providing significant humanitarian aid, especially in times of conflict. Social activities of the diaspora include participation in international issues and supporting national ties in new regions such as Montenegro, Japan, Morocco, UAE, and South Africa. As of early 2024, approximately 4.4 million Ukrainian refugees have temporary protection status in the EU, with an additional 380,000 in the UK, Norway, and Switzerland. Globally, there are about 6.5 million refugees, with the European Commission extending temporary protection until March 2025. However, refugee reception conditions in Europe are becoming stricter, driving many towards economic independence. Active volunteer organizations, established before the war, play a key role in supporting newly arrived refugees and assisting their integration into new countries.

Keywords: diaspora, migration, refugees, impact, Ukrainian community, Russia-Ukraine war, aid, schools, culture, education, demographics, territorial departments, coordinating bodies.

Постановка проблеми. Діаспора та міграція – це два поняття, які пов’язані з переміщенням людей за межі їхнього традиційного місця проживання. Міграція визначається як процес постійного або тимчасового переміщення людей з однієї місцевості в іншу. Причини міграції можуть бути різноманітними: війни, конфлікти, політична нестабільність, економічні можливості, пошук кращого життя або пов’язані з особистими обставинами. Термін «діаспора» використовується для характеристики групи людей, які живуть поза територією свого етнічного чи національного коріння. Діаспора може формуватися через міграцію у результаті історичних подій, таких як колонізація, війни або гоніння. Члени діаспори часто підтримують свою культуру, мову і традиції, зберігаючи зв’язок зі своєю батьківщиною. Таким чином, міграція призводить до створення діаспор, які в свою чергу впливають на культурний, соціальний і економічний ландшафт як у країнах прийому, так і в країнах походження. Російсько-українська війна з 2022 р. значно збільшила кількість мігрантів з України та сформувала поняття «нова українська діаспора».

Аналіз останніх публікацій. Питання міграційних процесів, особливо в контексті конфліктогенності, набули більшої ваги для України в останні роки через військові події на Сході країни. Значний внесок у дослідження міграційних процесів зробили такі на-

уковці, як Е. Лібанова (Лібанова, 2006), Г.Луцишин (Луцишин, 2015), О. Малиновська (Малиновська, 2018), О. Ровенчак (Ровенчак, 2006), О. Рахманов (Рахманов, 2024), М. Романюк (Романюк, 2015), У. Садова (Садова, 2019), М.Семенкова (Семенкова, 2020), Ю.Чайковський (Чайковський, 2016). Проблематика взаємодії держави і діаспори розглянута в працях О. Лозовицького (Лозовицький, 2024) та М. Трофименка (Трофименко, 2019). Вітчизняні дослідники вивчають нову роль діаспори у зовнішній політиці країни, її перехід від об'єкта етнонаціональної політики до суб'єкта публічної дипломатії. Західні науковці, такі як Ф. Адамсон (Adamson, 2007) і Б. Мулінгс (Mullings, 2012), розглядають теоретичні аспекти нової ролі діаспор на міжнародній арені. Досвід співпраці держави і діаспори в інших країнах висвітлюють С. Коч (Коч, 2018). Актуальні проблеми формування державної політики щодо діаспори аналізуються в працях А.Арістової, Н.Гаврилишиної, С.Гіріка (Арістова, Гаврилишина, С.Гірік), Атаманенка (Атаманенко, 2015), В. Бакальчука (Бакальчук, 2019), Т. Гнатюк (Гнатюк, 2014), О. Коляди (Коляди, 2018) та О. Лалака (Лалак, 2013), Н. Авер'янової та Т.Воропаєвої (Авер'янова, Воропаєва, 2021), О. Коляди та А. Райчевої (Коляда, Райчева, 2018).

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити демографічні та соціокультурні характеристики української діаспори на сучасному етапі, враховуючи нові аспекти, що викликані російсько-українською війною.

Методи дослідження. В рамках дослідження використовувались загальнонаукові методи та спеціальні. Так, застосовано історико-теоретичний метод – дозволив вивчити аспекти функціонування діаспор в п'яти територіальних департаментах. Він орієнтований на дослідження історичного контексту та теоретичних підходів до розуміння явища діаспор; порівняльний аналіз використаний для порівняння діяльності діаспор в різних країнах, дозволяє виділити схожі та відмінні риси функціонування діаспор в різних контекстах; методи відбору, узагальнення, синтезу, аналізу та оцінки наукового матеріалу, які використані для формулювання висновків щодо ролі діаспор на громадсько-політичну, суспільну та культурну діяльність в країні переживання/постійного проживання. Ці методи допомагають систематизувати, оцінити та узагальнити отримані дані. Застосовано також OSINT (Open Source Intelligence) для збору, аналізу та інтерпретації публічно доступної інформації про діяльність діас-

спор. Основними джерелами OSINT є веб-сайти, соціальні мережі, новинні публікації та інші відкриті джерела. Цей метод дозволяє отримати аналітичні дані для розвідувальних або аналітичних цілей. Комбінація цих методів дозволяє отримати глибоке розуміння впливу діаспор на суспільні процеси під час російсько-української війни та окреслити демографічні та соціокультурні характеристики української діаспори.

Виклад основного матеріалу. Існують чотири основні хвилі масового переселення українців за кордон. Перша хвиля тривала з кінця XIX століття до початку Першої світової війни. Друга хвиля відбулася між світовими війнами XX століття. Третя хвиля мала місце після Другої світової війни, а четверта розпочалася в 1990-х роках і триває донині (Українська діаспора). Українська діаспора значно розширилася і зросла кількісно після 1945 р. в демократичних країнах. Відразу після війни друга хвиля політичної еміграції, що налічувала понад 250 000 українців, опинилася в Німеччині та Австрії, а наприкінці 1940-х — на початку 1950-х років розселилася по різних континентах і країнах. Українську діаспору поділяють на східну діаспору, українську діаспору в Західній і Центральній Європі, діаспору в Північній та Південній Америці, а також в Австралії (Арістова, Гаврилишина, Гірік). На нашу думку, після 24 лютого 2022 р. можемо виділити нову хвилю міграції українців – п'яту, спричинену війною.

Термін «стара» діаспора використовується на позначення спільноти, що існувала до виникнення незалежної української держави і водночас згуртована в організаціях, які діють під парасолькою Світового конгресу українців. Багато представників останньої, так званої четвертої хвилі еміграції теж долучилися до діяльності організацій «старої» діаспори, найактивніші навіть беруть там у свої руки стерно влади. Відповідно нова діаспора – після 1991 р. т.зв. «закордонні українці». Також серед наукових досліджень зустрічається новий термін – цифрова діаспора. Це найдинамічніша серед «нової» діаспори група, яка використовує сучасні засоби комунікації, скажімо, інтернет-платформи із застосуванням соціальних медіа (Андрієвич). Під «цифровою діаспорою» розуміють групу іммігрантів або нащадків іммігрантів, яка використовує ІКТ для участі у віртуальних мережах контактів у різноманітних політичних, економічних, соціальних, релігійних і комунікаційних цілях, що здебільшого можуть

бути пов'язані або з батьківщиною, або з країною проживання, або з обома країнами (Андрієвич).

Щодо демографічних показників української діаспори, то кількість мігрантів з кожною хвилиною лише збільшувалися. Так, за результатами опитування 2017 року, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг», 35% українців висловили бажання переїхати за кордон на постійне місце проживання. Це на 5% більше, ніж у 2016 році. Найбільше таких охочих у Західній Україні – 41%, в інших регіонах України бажаючих емігрувати приблизно однакова кількість – від 32 до 34%. Цікаво, що найбільше хотіли виїхати молоді люди у віці 18-35 років – 53%. Найменше зацікавлені у переїзді люди старшого віку (50+) – лише 19%. Більше готові були до еміграції люди з вищою освітою та ті, хто добре забезпечені (Скільки українців...). Найчастішими причинами, через які респонденти розглядали можливість еміграції, були:

192

- сподівання на кращі умови для життя 64%,
- бажання забезпечити краще майбутнє для дітей 34%,
- відсутність достойної роботи в Україні – 23%,
- прагнення отримати кращу освіту – 12%.

44% опитаних висловили бажання працювати або знайти роботу за кордоном. Регіональні відмінності в цьому питанні несуттєві, однак спостерігається значна різниця між віковими групами: серед молоді (18-35 років) охочих працювати за кордоном 68%, серед людей середнього віку – 52%, а серед старшого покоління (50+) – лише 20%. Найпопулярнішими країнами для роботи серед респондентів були Німеччина (37%), Польща (26%), США (22%), Канада (21%), Чехія (16%), Італія (15%), Великобританія (14%), Франція та Швеція (по 12%), Ізраїль (11%), Іспанія (9%), Нідерланди (7%), і Росія (6%). Менше 5% опитаних хотіли б працювати в інших країнах. Німеччину, США, Чехію та Великобританію частіше обирали мешканці Західної України, а Росію – респонденти зі Сходу (Скільки українців, 2017).

Згідно з дослідженням Expat Insider 2018, серед європейських країн найбільше українців проживає в Польщі – 1,2 млн осіб. Таку ж кількість українських емігрантів зафіксовано в Канаді. У США проживає 940 тисяч українців, у Бразилії – 500 тисяч, в Італії – 231 тисяча, а в Німеччині – 230 тисяч. Найбільше українських емігрантів проживає в Росії. Соціальний йпортер українця-мігранта виглядав таким чином: середній вік становить 32 роки; з них 72% – жінки, а 28% – чоло-

віки; понад половина (57%) українців за кордоном працює, причому 18% зайняті в ІТ-сфері; 7% шукають роботу, а 6% є студентами. Дослідження показало, що українські мігранти зазвичай добре освічені й володіють іноземними мовами. Основною причиною міграції вони називають пошук кращих умов для життя. Українські емігранти, як правило, заробляють більше, ніж на батьківщині. Наприклад, у першому кварталі 2017 року українці переказали в Україну з Польщі понад 4,3 млрд злотих, що на 2 млрд більше, ніж обсяг грошових переказів у Польщу (Де у світі, 2018).

Станом на 2019 рік, МЗС України надало наступні дані про чисельність українців за кордоном (Українська громада). Найбільша кількість українців проживає в Канаді (1 209 085 осіб українського походження). У США, за офіційною статистикою, мешкає 892 992 особи, однак за неофіційними даними, реальне число українців в США перевищує 1,5 млн.осіб. У Російській Федерації за офіційною статистикою 1,93 млн.осіб ідентифікують себе як етнічні українці, тоді як неофіційні джерела наводять цифру понад 10 млн осіб. Серед інших країн з великими українськими громадами є Бразилія (500 тисяч), Казахстан (333 тисячі), Молдова (477 тисяч), Аргентина (250-300 тисяч), Білорусь (159 тисяч), Німеччина (123,3 тисячі), Узбекистан (близько 87 тисяч).

Численні українські громади також проживають у Румунії (51,7 тисяч етнічних українців за переписом 2011 року), Латвії (45,69 тисяч), Польщі (49 тисяч), Великій Британії (близько 30 тисяч за неофіційною статистикою), Азербайджані (29 тисяч за офіційними даними, не більше 15 тисяч за неофіційними), Естонії (22 тисячі), Франції (близько 30 тисяч), Киргизстані (22,9 тисячі), Туркменістані (близько 23 тисяч за офіційними даними, не більше 14 тисяч за неофіційними), Чехії (понад 22 тисячі), Литві (22 тисячі), Сербії і Чорногорії (понад 20 тисяч), Австралії (38,8 тисячі), Австрії (близько 12 тисяч), Словаччині (7,43 тисячі), Парагваї (10-12 тисяч), Грузії (7 тисяч), Угорщині (понад 8 тисяч), Боснії і Герцеговині (близько 5 тисяч), Хорватії (4 тисячі), Таджикистані (понад 3 тисячі), Болгарії (1,8 тисячі), Вірменії (1,6 тисячі) та Чилі (близько 1 тисячі) (Українська громада).

В Іспанії (86 тисяч), Португалії (близько 42 тисяч) та Греції (понад 32 тисячі) зосереджена значна кількість українських трудових мігрантів. Українські громади мають багато громадських об'єднань: політичних, культурно-освітніх, професійних (лікарів, учителів,

інженерів, адвокатів), жіночих, молодіжних тощо. Авторитетною міжнародною організацією є Світовий Конгрес Українців (СКУ), який об'єднує організації з понад 30 країн світу. Інші міжнародні об'єднання включають Європейський конгрес українців (представляє інтереси громад у 23 країнах, здебільшого у Центральній та Східній Європі), Світову федерацію українських жіночих організацій і Світову федерацію українських лемківських об'єднань. У низці держав Східної і Центральної Європи та в країнах Балтії українська громада визнається національною меншиною на законодавчому рівні, що забезпечує державну підтримку для збереження національної ідентичності, освіти й інформації рідною мовою (Українська громада).

194

З 2020 р. міграційні процеси призупинилися, що було спричинено Ковід (COVID-19) та умовами сучасних глобальних викликів. Пандемія COVID-19 мала значний вплив на міграційні процеси по всьому світу. Вплив COVID-19 на міграцію можна розглядати з кількох аспектів. Пандемія призвела до введення численних обмежень на міжнародні подорожі, включаючи закриття кордонів, запровадження карантинних заходів та обмеження на в'їзд. Це негативно вплинуло на мобільність мігрантів і переселенців, ускладнивши їхню можливість переміщатися між країнами. COVID-19 мав великий економічний вплив на багато країн, що призвело до скорочення робочих місць, зменшення економічних можливостей і зниження життєвого рівня в багатьох регіонах. Це, у свою чергу, вплинуло на міграційні рішення, оскільки люди шукають нові можливості в умовах економічної невизначеності. Пандемія змінила характер міграції, збільшивши внутрішню міграцію в порівнянні з міжнародною. Люди частіше переміщуються всередині своїх країн у пошуках безпечніших або економічно вигідніших умов. Обмеження на подорожі та карантинні заходи підштовхнули до розширення використання технологій для підтримки зв'язків між мігрантами та їхніми рідними, а також для виконання роботи віддалено. Багато країн переглянули свої міграційні політики в умовах пандемії, щоб адаптуватися до нових викликів, зокрема для забезпечення безпеки та охорони здоров'я як для мігрантів, так і для місцевих жителів.

Таким чином, COVID-19 суттєво вплинув на глобальні міграційні процеси періоду 2019-2022 рр., змінивши як практики переміщення, так і політики, що їх регулюють.

Згідно з даними Агенції ООН у справах біженців, через терористичну та геноцидну агресію імперської Росії проти України наприкінці 2023 року за кордоном перебували 6,335 млн вимушених переселенців з України. У ЄС зареєстровано 5,931 млн українських переселенців зі статусом тимчасового захисту. За даними Євростату, 46,7% українських громадян із цим статусом у ЄС – жінки, 35,3% – діти, і 18% – дорослі чоловіки. Водночас кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становила 3,7 млн. (Українська діаспора).

Аналізуючи соціокультурні характеристики української діаспори будемо характеризувати українців за 5 регіонами, за зразком поділу МЗС на 5 територіальних департаменти. Перший територіальний департамент (далі – 1ТД)* є самостійним структурним підрозділом МЗС України, який забезпечує виконання завдань та координацію зовнішньополітичної діяльності у сфері двосторонніх відносин України з державами регіону відповідальності департаменту та здійснює захист національних інтересів України у відносинах з цими державами. Другий територіальний департамент (далі – 2ТД)** забезпечує координацію зовнішньополітичної діяльності у сфері двосторонніх відносин України державами регіону. Третій територіальний департамент (далі – 3ТД) забезпечує формування, координацію, політико-дипломатичний та інформаційно-аналітичний супровід реалізації політики України щодо країн Північної, Центральної, Південної Америки та Карибського басейну***. Четвертий територіальний департамент (далі – 4ТД) забезпечує формування, координацію зовнішньополітичної діяльності, захист національних інтересів, політико-дипломатичний та інформаційно-аналітичний супровід реалізації політики України щодо країн Індостанського регіону (ІТР), складовими субрегіонами зони відповідальності 4 ТД є Центральна, Південна, Східна, Південно-Східна Азія, Австралія та Оке-

* Австрія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Ісландія, Кіпр, Латвія, Литва, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Сан-Марино, Словенія, Франція, Фінляндія, Німеччина, Швейцарія й ін.

** Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Північна Македонія, Болгарія, Румунія, Молдова, Польща, Сербія, Чорногорія, Хорватія Словаччина й ін.

*** Аргентина, Бразилія, Канада, Парагвай, Уругвай, США, Чилі, Австралія, Киргизстан, КНР, Камбоджа, Таїланд, Лаос, Малайзія, Монголія, Нова Зеландія, Індія, Індонезія, Казахстан Республіка Корея, Республіка Союз М'янма Таджикистан, Узбекистан, Філіппіни, В'єтнам, Туркменістан, Японія.

ані. Україна реалізує національні інтереси у регіоні за допомогою 16 дипломатичних представництв, дипломатичні установи загалом забезпечують співробітництво із 43-ма країнами регіону, а також міжнародною організацією – Асоціацією країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). В Україні функціонують посольства 15 країн ІТР^{*}. П'ятий територіальний департамент (далі – 5ТД) – це підтримка відносин України із країнами Близького Сходу та Африки^{**}. Регіон Близького Сходу є важливим для зовнішньої політики України через його значну роль у сучасній міжнародній політиці, економіці та безпеці. Взаємне прагнення України і близькосхідних країн до розвитку відносин підтверджується активною дипломатичною присутністю. За останні роки відносини між Україною та державами регіону покращуються.

196

Діаспора 1ТД (Територіальний департамент 1) та 2ТД (Територіальний департамент 2) відзначаються високою активністю української громади, яка є найбільш чисельною спільнотою в цих регіонах і активно впливає на громадську свідомість місцевих жителів. Вплив української діаспори можна поділити на політичний, що орієнтований на осіб, які приймають рішення, та соціальний, який впливає на громадську думку. В цих регіонах функціонують українські школи і кілька українських громадських організацій, що займаються політичною, громадською, релігійною, освітньою та культурною діяльністю.

Наприклад, в Австрії діють такі українські організації: Австрійсько-українське товариство у Відні, Українське Греко-Католицьке

^{*} Посольства України наразі функціонують у таких країнах: Австралія, Ісламська Республіка Пакистан, Киргизька Республіка, Китайська Народна Республіка, Королівство Таїланд, Малайзія, Республіка Індія, Республіка Індонезія, Республіка Казахстан, Республіка Корея, Республіка Сінгапур, Республіка Таджикистан, Республіка Узбекистан, Соціалістична Республіка В'єтнам, Туркменістан, Японія

^{**} Австралія, Ісламська Республіка Афганістан, Ісламська Республіка Пакистан, Киргизька Республіка, Китайська Народна Республіка, Малайзія, Республіка Індія, Республіка Індонезія, Республіка Казахстан, Республіка Корея, Республіка Таджикистан, Республіка Узбекистан, Соціалістична Республіка В'єтнам, Туркменістан, Японія,

^{***} Україна має Посольства в Ізраїлі, Іраку, Ірані, Йорданії, Катарі, Кувейті, Лівані, ОАЕ, Саудівській Аравії, діє Представництво України при Палестинській Національній Адміністрації. У Києві функціонують Посольства Ізраїлю, Іраку, Ірану, Катару, Кувейту, Лівану, ОАЕ, Палестини, Саудівської Аравії, а також відділення Посольства Йорданії.

Братство Святої Великомучениці Варвари у Відні, «Пласт», спортивно-культурне товариство Україна-Відень, Товариство української культури в Австрії ім. Лесі Українки (ТУКА), Товариство «Український педагогічний центр» (при ньому функціонує школа «Ерудит»), Товариство «Український культурно-освітній центр ім. Івана Франка» (при ньому працює суботня школа у Відні), Товариство підтримки греко-католицьких церков в Австрії – Барбареум, Українське культурне товариство у місті Грац – «Рідна домівка», політичне, економічне та спортивне об'єднання «Мрія», а також Українська волонтерська організація «YOUkraine».

У Великій Британії найбільшими українськими організаціями є Союз Українців, Організація українських жінок, Спілка української молоді та ПЛАСТ. Також функціонують кілька благодійних організацій.

В Греції діють три українські ГО в Афінах: Товариство української діаспори «Українсько-Грецька Думка», Український культурно-освітній центр «Берегиня» і Центр збереження і розвитку української культурної спадщини «Трембіта» (усі з українськими суботніми школами). При громаді Св. Миколая в Афінах функціонує Українська катехитична школа, а об'єднання «Український журавлиний край» має Український культурний центр і бібліотеку ім. Б.-І. Антонича.

У Данії зареєстровані кілька українських організацій, зокрема Асоціація українців Данії, яка об'єднала «Ластівку», «Клуб Україна», «Файно» та інші. Також діють Дансько-Українське товариство і Волонтерська спілка «Збережи Україну», що організовує гуманітарну допомогу для України. В Данії працюють дев'ять українських суботніх шкіл.

Малоактивні, але все таки присутні на території Ірландії та Ісландії зареєстровані ГО «Асоціація українців в Республіці Ірландія», «Ukrainian Action in Ireland» та Товариство українців Ісландії (Félag Úkraínumannanna á Íslandi). З початку повномасштабного російського вторгнення в Україну ГО активно долучилися до активної інформаційної та волонтерської діяльності. українською громадою створена на Кіпрі функціонує Асоціація «Товариство Українсько-Кіпрської дружби», яка є першою та поки єдиною офіційно зареєстрованою громадою закордонних українців. Асоціація популяризує на острові українську культуру, мову, історію та традиції, сприяє підвищенню іміджу України, постійно привертає увагу міжнародної спільноти до

війни проти України, а також веде актину волонтерську діяльність, організовує заходи зі збору гуманітарної допомоги для України, надає всебічне сприяння українцям, які вимушено переселились до РК через війну проти України.

В Естонії українці об'єднані в Конгрес українців Естонії та Асоціацію українських організацій в Естонії, яка включає двадцять вісім національно-культурних товариств. Конгрес об'єднує такі організації, як Союз українок Естонії, "Пласт", спортивний клуб "Дніпро" та інші. При Українській греко-католицькій церкві в Естонії функціонують недільна школа, школа народних промислів і бібліотека. Конгрес є членом Асоціації народів Естонії, Європейського конгресу українців, Світового конгресу українців і Української всесвітньої координаційної ради. Союз українок Естонії також є членом Світової федерації українських жіночих організацій (СФУЖО). Асоціація українських організацій в Естонії об'єднує такі групи: Осередок української культури "Просвіта", українське земляцтво м. Сілламяе "Водограй", культурно-просвітне товариство "Орфей" м. Тапа, українське товариство "Вітчизна" м. Пярну, спілка української молоді в Естонії й ін. При Асоціації функціонує українська суботня школа «Надія». Посольство України в Естонії активно співпрацює з українською громадою, зокрема в сфері культурної дипломатії та освітніх потреб для українських дітей.

198

—

У Латвії працюють такі українські ГО: Конфедерація українців Латвії "ВІЧЕ", Конгрес українців Латвії, Товариство підтримки України, Центр культури "Латвія-Україна", Вентспілське українське культурне товариство "Кобзар" і Центр української культури "Мрія". У Ризі функціонує українська середня школа, яка є єдиним навчальним закладом у Балтії з професійним викладанням української мови та літератури. Латвійський університет у Ризі має Український інформаційний центр, що зберігає українську культурну спадщину.

У Литві зареєстровано 16 українських громадських організацій, серед яких Громада українців Вільнюса, "Український дім", Асоціація прибалтійських українців м. Клайпеда, Вісагінське українське товариство, Клуб української традиційної культури та фольклору "Просвіт" м. Клайпеда, Українська молодіжна асоціація "Зоря" м. Вільнюс, ГО "Українська діаспора" та "Мальва". Важливим культурним і релігійним центром є Українська греко-католицька церква Пресвятої Трійці у Вільнюсі. Посольство України в Литві організовує культурні

та мистецькі заходи, а громадські організації активно надають волонтерську допомогу Україні, зокрема Збройним силам України, і беруть участь у підтримці держави через різноманітні акції.

З 2014 року українська громада в Нідерландах значно активізувалася. Українці активно захищають національні інтереси, допомагають військовим, популяризують культуру й традиції, створюючи культурно-гуманітарні осередки у великих містах. Громада регулярно проводить мітинги й акції на підтримку України, а також відправляє гуманітарну допомогу. Наприклад, Фондація «Українці в Нідерландах» відправила понад 460 тон допомоги з початку війни. У Роттердамі у березні 2022 р. відкрито перший Український дім. Серед зареєстрованих організацій: фундації «Українці в Нідерландах», «Ukraine Culturalis», «Oekraïense gemeenschap in Nederland» та «Brand New Ukraine». Виникають нові групи та об'єднання, а в різних містах функціонують українські суботні й недільні школи.

У Норвегії діють сім регіональних громадських організацій, зокрема Українська громада в Норвегії, Українська спілка Західної Норвегії, Український культурно-освітній центр, спілки в Ругаланні, Тронхеймі та Східній Норвегії.

В Португалії функціонують 15 українських організацій, зокрема Спілка українців в Португалії, «Словесна піраміда», Спілка української молоді в Португалії, Українсько-португальський освітньо-культурний центр «Школа імені Т.Шевченка» у Фару, Асоціація «Джерело Світу», Громадська організація «Португальсько-Український Соціально-Культурний Центр: Україна-Португалія-Європа» у Бразі, Асоціація українців Португалії «Собор», Асоціація «Український Дім» у Лісабоні, Асоціація підтримки української громади в Португалії «ОРАНТА» та інші.

У Словенії функціонують організації, такі як товариство українців і русинів «Карпати», українська культурно-освітня організація «Рукавичка» та культурне товариство «Любляна-Київ».

У Фінляндії існує близько 14 об'єднань українців, серед яких найбільшими є «Товариство українців у Фінляндії», «Українці Фінляндії» та «Товариство українців міста Тампере». Ці організації організують благодійні заходи та збори коштів для України, а також центри допомоги біженцям та гуманітарної допомоги.

У Франції функціонують численні українські громадсько-політичні організації, які об'єдналися в Репрезентативний комітет укра-

їнської громади у Франції (створений у 1997 р.). До складу входять «Об'єднання українців у Франції», «Об'єднання французів українського походження», «Спілка українок у Франції», «Товариство колишніх воїнів Армії УНР», «Спілка української молоді» та «Спілка українських студентів». Ці організації координують громадське та культурне життя українців у Франції, підтримуючи українську ідентичність через суботні школи в Парижі та Ніцці.

У Німеччині зареєстровано понад 50 організацій українців, які займаються культурно-просвітницькою діяльністю, викладанням української мови і волонтерською роботою. Зокрема, є українські православна та греко-католицька громади. Багато організацій активно працюють на допомогу Україні в умовах війни.

У Швейцарії діє Українське Товариство, яке має місцеві осередки у Цюриху, Базелі, Берні, Лозанні, Женеві, Санкт-Галлені, Хурі, Лугано і Цузі. Інші зареєстровані організації включають Українське Товариство Центральної та Східної Швейцарії та Автентіку Українське Товариство. У країні також є 9 організацій українців, місцеве відділення скаутської організації «Пласт» і 4 українські недільні школи.

У державах 2 ТД (Територіальний департамент 2), наприклад, в Азербайджані функціонує українська громадська організація «Українська громада ім. І. Франка у м. Сумгаїт», яка активно підтримує територіальну цілісність України та засуджує агресію Росії. Діяльність цієї організації є важливою для зміцнення дружніх і стратегічних відносин між Україною та Азербайджаном. Посольство України в Азербайджані сприяє розвитку української культури, мови та традицій, а також підтримує зв'язки українців Азербайджану з їх історичною Батьківщиною.

У Вірменії у 1995 р. була створена громадська організація Федерація українців Вірменії «Україна», яка є членом Світового конгресу українців і Української світової координаційної ради. Організація працює над збереженням і популяризацією української культури, а у 2017 р. відкрила недільну школу в Єревані для вивчення української мови, літератури, культури та історії. Також функціонує Єреванський науково-навчальний інститут, заснований на базі філії Тернопільського національного економічного університету.

У Грузії українські громади продовжують розвивати українську мову через три школи при громадських організаціях. Спільно з Міжнародним українським культурно-освітнім центром ім. Тараса Шев-

ченка організуються різноманітні культурні заходи. Посольство України активно працює над будівництвом музею-бібліотеки Лесі Українки в смт. Сурамі.

У Молдові діє 26 українських громадських організацій. На правому березі Дністра зареєстровано 14 організацій, а на лівобережжі – 12. Акредитовані при Агентстві міжетнічних відносин Республіки Молдова такі організації, як Українська громада Республіки Молдова, Товариство української культури Республіки Молдова, Товариство «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка в Молдові, Національний конгрес українців Молдови. На лівобережжі діють Спілка українців Придністров'я ім. О.Бути та Республіканська громадська організація «Укрпросвіта» ім. Т.Г. Шевченка.

У Болгарії забезпечення прав та інтересів української громади, як і інших меншин, регулюється Рамковою конвенцією захисту національних меншин. З вересня 2022 р. в Софії функціонує Освітній хаб, де навчається понад 200 українців за українськими освітніми стандартами. Заняття для дітей також організуються в таких центрах, як «Український вулик» у Софії, «DOBRO HUB», Український дитячий клуб у Софії та інших. Після початку великої війни Росії проти України 24 лютого 2022 р. Болгарія прийняла понад 1 347 000 українців, з яких більше 160 000 отримали тимчасовий захист, а понад 67 000 залишилися в країні станом на червень 2023 року. Українська громада в Болгарії активно допомагає як з гуманітарною допомогою для України, так і з підтримкою тимчасових переселенців. Волонтерські центри створені при організаціях СУОБ «Мати Україна» у Софії, «Співдружність Українців у Болгарії Український Дім» у Варні, благодійному фонді Ukraine Support & Renovation у Пловдиві. У партнерстві з UNICEF та UNHCR у Болгарії також відкрито шість “Синіх Точок” для підтримки українських громадян.

201

У Республіці Македонія функціонує офіційно зареєстрована організація «Громада українців в Республіці Македонія ім. Лесі Українки». Її діяльність спрямована на підтримку зв'язків з історичною Батьківщиною, збереження культурної спадщини та популяризацію української культури серед македонської громади.

У Польщі є значна кількість українських організацій, серед яких Об'єднання українців у Польщі, Союз українців Підляшшя, Об'єднання лемків, «ПЛАСТ» та інші. Варто відзначити фонди «Наш вибір», «Український центр освіти», «Євромайдан-Варшава», «Про-

світа» та «Україна». У 2006 р. створено Координаційну раду української меншини при Посольстві України в Польщі. Українці активно інтегровані в суспільно-політичне життя Польщі, представлені в науці, політиці, освіті та державних органах. Українська мова викладається в п'яти школах з українською мовою навчання та в близько ста пунктах і групах для навчання української меншини. Оскільки вивчення української мови є ускладненим, українські організації створюють власні осередки для навчання української мови та культури. У Польщі діють суботні та недільні школи при українських громадських організаціях, а також кафедри україністики в таких університетах, як Варшавський, Ягеллонський, Вроцлавський та Університет ім. Адама Міцкевича. Для забезпечення освітніх потреб громадян України, які тимчасово або постійно проживають за кордоном, Міністерство освіти і науки України у 2007 р. створило загальноосвітній навчальний заклад «Міжнародна українська школа» (МУШ), що надає освітні послуги за індивідуальними навчальними планами.

202

— У Сербії створено кілька українських громадських організацій, зокрема Культурне товариство «Просвіта», «Українське товариство» та Товариство «Кобзар». Русини обрали Національну Раду Русинської Народної Громади Сербії у 2018 р., президентом якої став Борислав Сакач. Того ж року українці заснували Національну Раду Української Народної Громади Сербії. Українсько-русинська громада утворила Союз русинів-українців Сербії і Товариство української мови, літератури і культури «Просвіта». Ці організації займаються культурно-просвітницькою діяльністю, включаючи організацію літніх шкіл для молоді, виставок і лекцій, які висвітлюють важливі події з історії України та історії русинів і українців у Сербії.

У Словаччині найбільшим і найбільшим представницьким об'єднанням українців є Союз русинів-українців Словацької Республіки (СРУСР), який налічує понад 4 тисячі членів, організованих у 100 первинних осередків. Також функціонують інші українські організації, такі як Словацько-українське товариство, Спілка українських письменників Словаччини, Союз скаутів «ПЛАСТ» та Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка. Нещодавно з'явилася нова молодіжна організація – «Словацько-Українська молодіжна асоціація» (СУР-МА).

У Чорногорії в 2022 р. була заснована перша українська організація «Добро діло», яка надає допомогу українським громадянам, що

перебувають у країні, а також займається культурною діяльністю.

У Чехії українці об'єднуються в мережу громадських організацій, розташованих у Празі, Брно, Градці-Кралове, Ліберці, Пардубіцах і Карлових Варах. В Празі діє Суботня українська школа «Ерудит», яка видає дипломи державного зразка про загальну середню освіту на основі договору з Міжнародною українською школою. У 2017 р. у Празі розпочав свою роботу Український культурно-освітній центр «Крок», де навчають української мови, літератури, культури, народознавства та географії України. З 2018 р. функціонують суботні українські школи в Брно (Український культурно-освітній центр) та Градець-Кралове «Ниточка Родоводу». Важливим об'єднавчим чинником для українців Чехії є церква, зокрема греко-католицькі церкви в містах Прага, Брно, Ліберець, Млада Болеслав і Пардубиці, де проводяться служби українською мовою.

В Республіці Хорватія основними об'єднаннями української діаспори є Українська громада Республіки Хорватія, що об'єднує десять культурно-просвітніх товариств, і Союз русинів РХ, який також включає десять культурно-просвітніх товариств. Крім того, діють Товариство української культури та Хорватсько-українське товариство (дружби). Права української та русинської меншин у Хорватії забезпечуються державою. Як автохтонні національні меншини, вони мають представництво в Хорватському Саборі (парламенті) через окремого депутата, висунутого спільно з іншими нацменшинами. Також представники української діаспори обираються до міських, районних та обласних органів самоврядування. Фінансування культурно-освітньої діяльності українських організацій в Хорватії здійснюється державою. Головними напрямками діяльності української та русинської громад є культурно-освітні та гуманітарні ініціативи. Вони активно займаються збереженням та популяризацією українських традицій і культури, а також надають допомогу Україні в контексті військової агресії Росії. Зокрема, українці в Хорватії організовують відпочинок для військових та дітей з родин учасників АТО, а також проводять тренінги для психологів та психіатрів МО України та Національної гвардії України.

Країни 3 ТД (Територіальний департамент 3) мають різну ступінь організації українців. Так, найвищим координуючим і представницьким органом канадських українців є Конгрес українців Канади. Штаб-квартира Світового конгресу українців знаходиться в Торонто

і представляє понад 20 мільйонів українців у 64 країнах. Канадська українська громада активно надає гуманітарну, фінансову та матеріальну підтримку Україні в умовах російської агресії. Серед ключових організацій, що займаються культурними, громадськими та гуманітарними ініціативами, можна відзначити Український Конгресовий Комітет Америки, Українську Федерацію Америки, Фундацію «США-Україна», Українсько-американську координаційну раду, Вашингтонську групу, Союз українок Америки, а також молодіжні організації СУМ та ПЛАСТ, та інші групи, такі як «Нова українська хвиля», «Разом», «United Help Ukraine» і «US Ukrainian Activists».

В Аргентині українська громада об'єднана в Українську Центральну Репрезентацію, яка налічує понад 30 товариств. Основними членами є Українське культурне товариство «Просвіта» та Українське товариство «Відродження». В Бразилії відзначається Національний День української громади 24 серпня відповідно до Закону ФРБ №4324/2008, і у 2021 р. відзначено 130-річчя української імміграції в країну.

204

— У Парагваї активно функціонують 4 філії українського культурного товариства «Просвіта», 7 українських православних і 10 греко-католицьких церков, а також Братство Св. Юрія, яке об'єднує українські православні церкви, і Українське Євангельсько-баптистське об'єднання. Етнічні українці також є частиною Асоціації іммігрантів та нащадків слов'ян Парагваю в місті Коронель-Богадо.

Нині у Чилі мешкають до 400 громадян українського походження. Відкриття Посольства України в Республіці Чилі (2021) сприяє налагодженню контактів та забезпечення правового захисту українців на території Чилі.

В державах 4ТД (Територіальний департамент 4) можемо відзначити активність Австралію, Японія. Перше об'єднання українців в Австралії створене в 1950 р. на загальноавстралійському з'їзді українців. 1953 р. засновано Союз українських організацій Австралії (СУОА), який і до сьогодні координує діяльність українських громад та організацій, представляючи їх інтереси у взаємодії з українською діаспорою в інших країнах. Штаб-квартира СУОА розташована в Мельбурні, де зосереджена найбільша частина української громади Австралії. Наразі в складі СУОА налічується 22 організації, які представлені в усіх штатах Австралії. Протягом 2022-2023 рр. СУОА передав близько 9 мільйонів доларів США на гуманітарні потреби Украй-

ни в умовах російської агресії. В Австралії функціонують 7 суботніх і недільних українських шкіл. Молодіжний рух поділяється на дві основні організації: Пласт і Спілку української молоді (СУМ). У 2019 р. було зареєстровано громадське об'єднання «Українці в Монголії». В Новій Зеландії зареєстровані Об'єднання українців Нової Зеландії та Українська громада Веллінгтона.

В Японії діють чотири українські громадські об'єднання: Асоціація дружби Японії та України НПО «Краяни», Асоціація партнерів Японії-України, Українська асоціація префектури Фукуока «UAFukuoka» та Японсько-українська культурна асоціація. Станом на 2024 р. 80 японських університетів приймають 389 українських студентів та дослідників.

В КНР, зокрема в Пекіні, Шанхаї, Гуанчжоу, Харбіні та в спеціальному адміністративному районі Сянган (Гонконг), функціонують українські асоціації, які, хоча й не мають формальної реєстрації, є добровільними об'єднаннями. Вони займаються вирішенням поточних проблем своїх членів та задоволенням національно-патріотичних потреб українських громадян. Ці об'єднання підтримуються Посольством і активно беруть участь у проведенні інформаційних, іміджевих, патріотичних та культурних заходів. В Україні також започаткована системна робота з українськими студентами та діловими колами Китаю. Інтереси української громади в культурно-гуманітарній сфері реалізуються через громадську організацію «Українська культурна асоціація».

205

У Киргизстані в 1993 р. було засновано Українське товариство «Берегиня», яке працює над зміцненням міжнаціональної злагоди та єдності народу Киргизстану, сприяє розвитку співпраці та поглибленню відносин між українцями та киргизами в культурно-освітній, інформаційній та науковій сферах. Товариство має філії в місцях компактного проживання українців. В Казахстані діють два громадські об'єднання: «Рада українців Казахстану» (4 товариства) та Асоціація «Українці Казахстану» (8 товариств), а також 4 національно-культурні центри.

У низці держав 5 ТД (Територіальний департамент 5), як-от Алжир, Ангола, Зімбабве, Йорданія, Катар, Лівія Палестина, Намібія, Маврикій, Королівство Саудівська Аравія, Республіка Чад, Туніс і багатьох інших українські культурні та освітні організації відсутні або громадські об'єднання та організації етнічних українців не за-

фіксовано. В деяких країнах українська громада активно представлена через різні організації. В Ізраїлі функціонують кілька громадських об'єднань, таких як Всеізраїльське об'єднання вихідців з України, «Israeli Friends of Ukraine», «Українці в Ізраїлі», Спілка українських письменників Ізраїлю та інші. У 2016 р. в Аммані було засновано громадське об'єднання «Українська хата в Йорданії», яке управляє культурним центром, де діти можуть вивчати українську мову і культуру. У Кувейті в 2012 р. при Посольстві було створено Громадську спілку українсько-кувейтської дружби. У Лівані діють «Громада українців Лівану», «Український дім у Лівані», «Український культурний центр», а також аматорські співочі та танцювальні колективи «Зірка», «Онуки», «Весна» та «Паляниця». Особливу популярність мають талановиті українці, такі як піаністка Т. Примак-Хурі і художниця Н. Дзядик-Хабіб. В Лівані також працює онлайн Українська школа ім. А. Кримського, де навчаються українські діти з Лівану та 20 дітей з Сирії.

206

— В Марокко діє неурядова організація Українська асоціація «Oukraina». З осені 2020 р. в Марокко функціонує онлайн-школа для вивчення української мови, в якій навчається близько 40 дітей з українсько-марокканських родин. В Об'єднаних Арабських Еміратах у 2016 р. відкрилася українська школа вихідного дня «Софія» в Дубаї, пізніше школа «Дивосвіт» в Абу-Дабі. Активно працює неурядова організація «Українська жіноча ініціатива». В ОАЕ проживає частина української громади, зокрема в містах Салала і Сохар, а кількість відвідувачів з України до Оману щорічно зростає.

З 2017 р. в Південно-Африканській Республіці зареєстрована та функціонує Українська асоціація, яка об'єднує українців ПАР. У 2018 р. організація стала асоційованим членом Світового конгресу українців і активно співпрацює з громадами Східної, Південної та Південно-Східної Азії, Океанії та Африки. Працює Українська недільна школа в ПАР, а з 2020 р. при Посольстві України в ПАР функціонує суботня школа. Осередки української школи розташовані в провінціях Вестерн Кейп, Гаутенг, Квазулу-Натал, а також онлайн класи для дітей та дорослих. Українська асоціація в ПАР є ініціатором численних заходів для просування інтересів України в Південно-Африканській Республіці і є постійним партнером Посольства.

Отже, загальними рисами української діаспори усіх 5 регіонів можемо визначити:

- Глобальна присутність та організаційна структура. Українська діаспора представлена через різні організації, такі як національні об'єднання, культурні центри, освітні установи та неурядові асоціації. Важливі координаційні організації, такі як Конгрес українців Канади, Світовий конгрес українців, Союз українських організацій Австралії, які координують діяльність та представляють інтереси українців на міжнародному рівні.

- Культурно-освітня діяльність є важливим пунктом соціально-культурної характеристики діаспори на сучасному етапі. В багатьох країнах функціонують українські школи, культурні центри та мовні курси, де діти і дорослі можуть вивчати українську мову, культуру та історію (наприклад, суботні школи, культурні центри в Чехії, Греції, ОАЕ).

- Культурні заходи. Українська діаспора активно організовує культурні заходи, включаючи виставки, лекції, фестивалі та концерти, що сприяють збереженню та популяризації українських традицій і культури.

207

- Гуманітарна допомога та підтримка. Несправедлива війна спонукає українців по всьому світу закликати свої уряди та органів влади допомагати Україні. Значна частина української діаспори активно залучена в надання гуманітарної, фінансової та матеріальної допомоги Україні, особливо в контексті військових конфліктів (наприклад, підтримка в Австралії, Канаді, США). Відпочинок для військових та дітей з родин учасників АТО, підготовка тренінгів для психологів і психіатрів МО України в Хорватії.

- Активна соціальна діяльність. Діаспора активно бере участь у соціальних і політичних питаннях, представляючи інтереси українців на міжнародній арені та в країнах перебування. Розвиток українських громад у нових країнах і регіонах, таких як Чорногорія, Японія, Марокко, ОАЕ, і Південно-Африканська Республіка.

- Діаспора є частиною національної ідентичності. Діаспора активно працює над збереженням національної ідентичності українців за кордоном через культурну, освітню та громадську діяльність. Через культурні центри, школи та організації українці за кордоном підтримують зв'язок із своєю культурною спадщиною і рідною країною.

Ці риси підкреслюють, що українська діаспора є активним і організованим сегментом на міжнародній арені, що займається як збере-

женням національної ідентичності, так і підтримкою України у важкі часи.

Слід зазначити, на сучасному етапі поняття «діаспора» характеризується через такі терміни як «стара та нова діаспора» «мігрант» і «біженець».

Провідний науковий співробітник відділу соціально-політичних процесів Інституту соціології НАН України, доктор соціологічних наук О.Рахманов склав соціальний портрет українських біженців. За твердженнями автора дослідження, 60-70% мігрантів з України – це переважно жінки віком 35-49 років, діти та пенсіонери. Більшість мігрантів приїхали зі східних та південних областей України, включаючи біженців з невідконтрольних територій, таких як Крим, зокрема кримські татари. Більшість біженців є російськомовними. Серед них також є жителі Києва та інших регіонів України, включаючи українських ромів із Закарпаття, які скористалися правом на тимчасовий захист у Європі. Серед українських біженців можна знайти представників різних професійних груп: держслужбовців, робітників, селян, підприємців тощо. Є також невелика кількість колишніх військовослужбовців ЗСУ, які мають поранення чи контузії і були виключені з військового обліку через хворобу. Деякі колишні в'язні, які мають хронічні захворювання, також мігрували, використовуючи легальну можливість перетину кордону. Серед мігрантів є і колишні «заробітчани», які жили за кордоном напередодні російського вторгнення у 2022 р. (Українська діаспора, 2024).

208

Станом на початок 2024 року, згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), кількість українських мігрантів зі статусом тимчасового захисту в 27 країнах Євросоюзу становить близько 4,4 мільйона осіб в період з 2022 по зиму 2023-2024 року. Великобританія, Норвегія і Швейцарія, що не входять до складу ЄС, надають захист додатково 380 тисячам українців. За останньою статистикою УВКБ ООН, на лютий 2024 року в Росії зареєстровано понад 1,2 мільйона українських громадян, а в Білорусі – майже 43 тисячі. Загалом, по всьому світу налічується близько 6,5 мільйона біженців з України (Рахманов О.).

Науковець Є. Захарчук, завдяки підтримці Західного наукового центру НАНУ і МОНУ та ГО «Україна-Європа-Світ», визначив у дослідженні європейські перспективи для українських біженців. Так, він зазначає, що Європейська комісія запропонувала продовжити

тимчасовий захист для українців до 3 березня 2025 р. Проте, з середини 2023 р. країни почали більш ретельно контролювати кількість та умови прийому біженців. У багатьох європейських країнах, особливо в Східній Європі, зменшуються пільги, матеріальна допомога та погіршуються житлові умови. Тому самозабезпечення стає дедалі важливішим для біженців, і від чверті до половини з них прагнуть до економічної незалежності (Українська діаспора, 2024).

Позитивним аспектом є те, що завдяки українцям, які виїхали за кордон до 24 лютого 2022 р., сформувалися актив та керівництво волонтерських організацій. Ці організації стали важливими посередниками між новоприбулими біженцями та місцевими інститутами держави й суспільства. Багато переселенців попередньої хвилі вже вивчили мову, перейняли місцеві правила і традиції, налагодили важливі контакти в новій країні, зберігаючи при цьому зв'язки зі своєю Батьківщиною (Рахманов О.).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Українська діаспора, розподілена по всьому світу, є активним і впливовим соціальним сегментом, що має глибокі культурні, гуманітарні та організаційні корені. Її глобальна присутність охоплює різні континенти, де українці об'єднуються в численні організації, культурні центри, освітні установи та неурядові асоціації, що сприяють збереженню їхньої національної ідентичності та культурної спадщини. Координаційні органи української діаспори, такі як Конгрес українців Канади, Світовий конгрес українців і Союз українських організацій Австралії, відіграють ключову роль у координації діяльності та представництві інтересів українців на міжнародному рівні. Вони забезпечують організацію культурних заходів, підтримують зв'язки між українцями в різних країнах і координують гуманітарні ініціативи.

Культурно-освітня діяльність є однією з основних сфер діяльності діаспори. У багатьох країнах функціонують українські школи, культурні центри та мовні курси, де проводяться заняття з української мови, літератури та історії. Це сприяє підтримці національної ідентичності і збереженню українських традицій. Організація культурних подій, фестивалів та виставок також відіграє важливу роль у популяризації української культури.

Гуманітарна допомога є ще однією значною складовою діяльності діаспори. Значна частина українських громад активно надає фінансову та матеріальну підтримку Україні, особливо в умовах військо-

вих конфліктів. Наприклад, в Австралії, Канаді та США організуються кампанії збору коштів і надання гуманітарної допомоги, що включає відпочинок для військових та дітей, тренінги для психологів і психіатрів.

Соціальна діяльність діаспори включає участь у соціальних і політичних питаннях, представляючи інтереси українців на міжнародному рівні. У нових регіонах, таких як Чорногорія, Японія, Марокко, ОАЕ та Південно-Африканська Республіка, українські громади активно розвиваються, підтримуючи національні зв'язки та соціальні ініціативи.

Таким чином, українська діаспора є важливим чинником у збереженні національної ідентичності українців за кордоном та в значній мірі підтримує Україну в її міжнародних зусиллях.

Джерела та література:

- 210 —
1. Adamson, F. B. 2007. Remapping the boundaries of «state» and «national identity»: Incorporating diasporas into IR theorizing. *European Journal of International Relations* 13: 489–526
 2. Mullings, B. 2012. Governmentality, diaspora assemblages and the ongoing challenge of „development. *Antipode*, 44 (2): 406–427
 3. Авер'янова, Н., Воропаєва, Т. 2021. Українська діаспора як полісуб'єктна, складноорганізована система в контексті стратегічної політики держави. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*, 28: 25–31
 4. Андрієвич, Ю. Діаспора: зміна парадигма. URL: <https://tyzhden.ua/diaspora-zmina-paradyhmy/>
 5. Арістова, А. В., Гаврилишина, Н. А., Гірік, С. І. Українська діаспора. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/>.
 6. Атаманенко, А. 2015. Закордонне українство та Україна: проблеми та перспективи. Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки», 23: 7–13
 7. Бакальчук, В. 2019. Основні завдання державної політики щодо закордонних українців: можливості та перспективи (на прикладі української діаспори в Румунії). *Стратегічні пріоритети*, 1 (49): 58–64
 8. Гнатюк, Т. 2014. Політика України щодо закордонного українства: невикористаний потенціал для розвитку. *Наукові праці. Політологія*, 236 (248) : 34–38

9. Де у світі найбільше українських емігрантів: цікава статистика. URL: https://24tv.ua/de_u_sviti_naybilshe_ukrayinskih_emigrantiv_tsikava_statistika_n906712

10. Коляда, О., Райчева, А. 2018. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньоекономічних відносин країни. Економіка і суспільство, 15:33-39

11. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. К.: Український центр соціальних реформ, 2006. 138 с.

12. Коч, С. В. 2018. Республіка Болгарія и «болгары зарубезья»: формирование политики взаимодействия. Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки, 23/2 (31):128–148

13. Лалак, О. 2013. Історико-ментальні засади формування української діаспори та інституційно-процедурні механізми взаємодії з Україною. Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації, 3–4:18–23

14. Лозовицький, О. С. Діаспори в сучасному світі: чинник зовнішньої політики чи важіль впливу держави. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej/14/txts/Lozovitskiy.pdf>

15. Луцишин, Г. 2015. Міграційна криза в ЄС: проблема безпеки зовнішніх кордонів та загострення міжетнічних. Humanitarian vision, 1(2).

16. Малиновська, О. А. 2018. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. К.: НІСД..

17. Рахманов, О.А. Життя українських мігрантів у Європі: спостереження соціолога. URL: https://isnasu.org.ua/popsci/006_Rahmanov_-_Zhittia_migrantiv.php

18. Ровенчак, О. 2006. Визначення та класифікації міграцій: наближення до топерацийних понять. Політичний менеджмент, 2:127–139.

19. Романюк, М. Д. 2015. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання. Демографія та соціальна економіка, 3 (25):9–111

20. Семенкова, М. 2020. Особливості міграційних процесів під час збройного конфлікту на сході України і їх вплив на безпекове середовище. Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках, 3(1): 233-240.

21. Скільки українців хочуть виїхати за кордон і де хочуть працювати: результати дослідження. URL: https://24tv.ua/economy/skilki_ukrayintsiv_hochut_viyihati_za_kordon_i_de_hochut_pratsyuvati_rezultati_doslidzhennya_n903251 https://24tv.ua/economy/skilki_ukrayintsiv_hochut_viyihati_za_kordon_i_de_hochut_pratsyuvati_rezultati_doslidzhennya_n903251

22. Територіальний департамент 1 МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/1-td>

23. Територіальний департамент 2 МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/2-td>

24. Територіальний департамент 3 МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/3-td>

25. Територіальний департамент 4 МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/4-td>

26. Територіальний департамент 5 МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/5-td>

212

27. Трофименко, М. 2019. Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії. Історико-політичні проблеми сучасного світу, 39:92–101

28. Українська громада в країнах світу. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/zakordonni-ukrayinci/ukrayinska-gromada-v-krayinah-svitu>

29. Українська діаспора: вчора і сьогодні. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=11132

30. Українська діаспора: сучасний стан, виклики, ризики і перспективи. URL: <https://svitua.org/2024/03/22/ukrayinska-diaspora-suchasnyj-stand-vykyky-ryzyky-i-perspektyvy-ukrainian-diaspora-current-state-challenges-risks-and-prospects/>

31. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів ХХІ століття: наукове видання / наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019.

32. Чайковський, Ю. 2016. Міграційні процеси у світлі збройних конфліктів: проблема міжнародно-правового регулювання. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 1(73): 216-226.

References:

1. Adamson, F. B. 2007. Remapping the boundaries of «state» and «national identity»: Incorporating diasporas into IR theorizing. *European Journal of International Relations* 13: 489–526
2. Mullings, B. 2012. Governmentality, diaspora assemblages and the ongoing challenge of „development. *Antipode*, 44 (2): 406–427
3. Averianova, N., Voropaieva, T. 2021. Ukrainska diaspora yak polisubiektna, skladnoorhanizovana systema v konteksti stratehichnoi polityky derzhavy. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filosofski nauky*, 28: 25–31
4. Andriievych, Yu. Diaspora: zmina paradyhma. URL: <https://tyzhden.ua/diaspora-zmina-paradyhmy/>
5. Aristova, A. V., Havrylyshyna, N. A., Hirik, S. I. Ukrainska diaspora. *Velyka ukrainska entsyklopediia*. URL: <https://vue.gov.ua/>.
6. Atamanenko, A. 2015. Zakordonne ukrainstvo ta Ukraina: problemy ta perspektyvy. *Naukovi zapysky natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii «Istorychni nauky», 23: 7–13
7. Bakalchuk, V. 2019. Osnovni zavdannia derzhavnoi polityky shchodo zakordonnykh ukrainsiv: mozhlyvosti ta perspektyvy (na prykladi ukrainskoi diaspory v Rumunii). *Stratehichni priorytety*, 1 (49):58–64
8. Hnatiuk, T. 2014. Polityka Ukrainy shchodo zakordonnoho ukrainstva: nevykorystanyi potentsial dlia rozvytku. *Naukovi pratsi. Politolohiia*, 236 (248) : 34–38
9. De u sviti naibilshe ukrainskykh emigrantiv: tsikava statystyka. URL: https://24tv.ua/de_u_sviti_naybilshe_ukrayinskih_emigrantiv_tsikava_statistika_n906712
10. Koliada, O., Raicheva, A. 2018. Ukrainska diaspora yak chynnyk pohlyblennia zovnishnoekonomichnykh vidnosyn krainy. *Ekonomika i suspilstvo*, 15:33-39
11. Kompleksnyi demohrafichniy prohnoz Ukrainy na period do 2050 r. / za red. chl.-kor. NANU, d.e.n., prof. E.M. Libanovoi. K.: Ukrainskyi tsentr sotsialnykh reform, 2006. 138 s.
12. Koch, S. V. 2018. Respublyka Bolharyia y «bolhary zarubezhia»: formirovanye polytyky vzaymodeistvyia. *Visnyk ONU im. I. I. Mechnykova. Sotsiolohiia i politychni nauky*, 23/2 (31):128–148

13. Lalak, O. 2013. Istoryko-mentalni zasady formuvannia ukrainskoi diaspory ta instytutsiino-protsedurni mekhanizmy vzaiemodii z Ukrainoiu. Derzhava ta rehiony. Serii: Sotsialni komunikatsii, 3–4:18–23

14. Lozovytskyi, O. S. Diaspory v suchasnomu sviti: chynnyk zovnishnoi polityky chy vazhil vplyvu derzhavy. URL: [http:// academy.gov.ua /ej/ej 14/ txts/Lozovitskiy.pdf](http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lozovitskiy.pdf)

15. Lutsyshyn, H. 2015. Mihratsiina kryza v YeS: problema bezpeky zovnishnikh kordoniv ta zahostrennia mizhetnichnykh. Humanitarian vision, 1(2).

16. Malynovska, O. A. 2018. Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukrainski realii: monohrafiia. K.: NISD..

17. Rakhmanov, O.A. Zhyttia ukrainskykh mihrantiv u Yevropi: sposterezhennia sotsioloha. URL: https://isnasu.org.ua/popsci/006_Rahmanov_-_Zhittia_migrantiv.php

214 — 18. Rovenchak, O. 2006. Vyznachennia ta klasyfikatsii mihratsii: nablyzhennia do toperatsiinykh poniat. Politychnyi menedzhment, 2:127–139.

19. Romaniuk, M. D. 2015. Mihratsiini zahrozy natsionalnii bezpetsi Ukrainy: suchasni vyklyky, problemy podolannia. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika, 3 (25):9–111

20. Semenкова, M. 2020. Osoblyvosti mihratsiinykh protsesiv pid chas zbroinoho konfliktu na skhodi Ukrainy i yikh vplyv na bezpekove seredovyshche. Epistemolohichni doslidzhennia v filosofii, sotsialnykh i politychnykh naukakh, 3(1): 233-240.

21. Skilky ukraintsiv khochut vyikhaty za kordon i de khochut pratsiuvaty: rezultaty doslidzhennia. URL: https://24tv.ua/economy/skilki_ukrayintsiv_hochut_viyihati_za_kordon_i_de_hochut_pratsiuvaty_rezultati_doslidzhennya_n903251https://24tv.ua/economy/skilki_ukrayintsiv_hochut_viyihati_za_kordon_i_de_hochut_pratsiuvaty_rezultati_doslidzhennya_n903251

22. Terytorialnyi departament 1 MZS Ukrainy. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/1-td>

23. Terytorialnyi departament 2 MZS Ukrainy. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/2-td>

24. Terytorialnyi departament 3 MZS Ukrainy. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/3-td>

25. Terytorialnyi departament 4 MZS Ukrainy. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/4-td>
26. Terytorialnyi departament 5 MZS Ukrainy. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/5-td>
27. Trofymenko, M. 2019. Diaspora yak obiekt ta subiekt publichnoi dyplomatii. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, 39:92–101
28. Ukrainska hromada v krainakh svitu. URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobitnictvo/zakordonni-ukrayinci/ukrayinska-gromada-v-krayinah-svitu>
29. Ukrainska diaspora: vchora i sohodni. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=11132
30. Ukrainska diaspora: suchasnyi stan, vyklyky, ryzyky i perspektyvy. URL: <https://svitua.org/2024/03/22/ukrayinska-diaspora-suchasnyj-stan-vyklyky-ryzyky-i-perspektyvy-ukrainian-diaspora-current-state-challenges-risks-and-prospects/>
31. Ukrainska mihratsiia v umovakh hlobalnykh i natsionalnykh vyklykiv KhKhI stolittia: naukove vydannia / nauk. red. U. Ya. Sadova. Lviv, 2019.
32. Chaikovskiy, Yu. 2016. Mihratsiini protsesy u svitli zbroinykh konfliktiv: problema mizhnarodno-pravovoho rehuliuвання. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka*, 1(73): 216-226.